

Българи, обучавани в Технологическия институт в Санкт Петербург

Н. Найденов

Съюз на химиците в България, ул. „Г. Раковски“ 108, 1000 София
Факс: (02) 9875812, ел. поща: chem@fnts-bg.org

Постъпила на 30.10.2007 г.

В документалния фонд на Държавния исторически архив в Санкт Петербург за Технологическия институт има сравнително неголямо „Дело“ от 1857 г. с документи за „Обучаваните с държавни средства млади хора от южнославянските племена, които се намират в Турската империя“. Там са приемали най-способните младежи, които знаят руски език.

Петербургският практически технологически институт е основан през 1828 г. като „школа за майстори“. В него се приемат деца на дребни търговци и занаятчии, не по-млади от 13 и не по-стари от 15 години без разлика на вероизповедание, предимно на многодетни семейства и сираци. Курсът на обучение е бил 6 години. Възпитаниците живеят и учат в института на държавна издръжка. След завършване на обучението, в зависимост от успеха, получават званието „майстор“ или „калфа“ и нямат право да заемат държавна служба. Така институтът е подготвял кадри за частната промишленост.

В първи клас за старша възраст са изучавани седмично следните предмети: механика – 4 часа, минералогия – 2 часа, ботаника и зоология – 4 часа, строително изкуство – 4 часа, физика – 4 часа, и химия – 4 часа. Всеки ден по 2 часа е изучавано и рисуване.

Във втори клас за старша възраст са изучавани следните предмети: приложна химия – 4 часа, приложна механика – 6 часа, общ курс по технология – 2 часа, счетоводство – 2 часа, фабрично законодателство – 2 часа, чертане – 6 часа, и рисуване – 6 часа.

Съгласно дневната програма на обучение, продължителността на уроците по отделните предмети е била по 1 и 2 учебни часа и са преподавани сутрин между 7 и 11 часа. След това от 11 до 13 часа, са се занимавали с рисуване и чертане, а времето от 14 до 18 часа е било посветено на практическа работа в работилниците.

През 1862 г. срокът на обучение е съкратен на 4 години, закрити са пансионът и подготвителният клас и се приемат за обучение завършили гимназиално образование кандидати. Щатът на института става както на другите висши учебни заведения. В програмата са включени изучаване на политическа икономия, промишлена статисти-

стика на Русия и английски език. Значително е разширен и списъкът на заводите и фабриките, където възпитаниците на института провеждат своята производствена практика през летните месеци.

От 1864 до 1866 г. професор по химия в Технологическия институт е бил световно известният руски химик Дмитрий Иванович Менделеев.

През 1854 г. в института са приети двама 13 годишни българи – Хаджи Паскал и Николай Тангаров, които са бивши възпитаници на Южнославянския пансион в гр. Николаев и не са успели да завършат курса на обучение.

От документите в архива на института е установено, че Милош Георгиев е първият българин, който завършва химическото отделение на Технологическия институт през 1866 г. Той е провеждал своята практика като помощник директор в захарни и химически заводи.

През 1870 г. пълният курс на обучение в механичното отделение на института със званието „Технолог I-ви разряд“ завършва Георги Стефанов Смилов. Той е роден през 1844 г., завършва гимназия в Одеса и постъпва в института през 1866 г. Преди да се върне в България той работи в един от Петербургските заводи и практически се запознава със стеариновото производство, което му дава възможност да го приложи в родината си.

През 1872 г. механичното отделение на института завършва Георги Кирков. През 1874 г. химическото отделение завършва Панталей Петров Набодков, за който директорът на института ходатайства да му се даде възможност да изучи някои производства в частни фабрики и заводи. Той получава отлични оценки през третия курс на обучението по следните предмети: механична теория на топлината, приложение на механичната теория, устройство на парната машина, парни котли, хидравлика, проекти по механика за машинни елементи и кранове, проекти по архитектура и графична статистика. По-ниски са били оценките му по металургия и технология на металите.

Някои от обучаваните в института българи и сърби са прекъсвали обучението за да участват във войните.

През юни 1876 г. управляващият Трето отделение на царската канцелария съобщава на директора на Техноло-

гическия институт, че студентите Душан Сундечич и Иван Зверович са заявили, че по призива и обръщението на сръбския княз Милан постъпват в сръбската армия и че техният пример трябва да бъде последван от цялата славянска младеж. След прекратяване на военните действия те успешно завършват института.

През 1882 г. българите Иван Георгиев и Стефан Николов завършват Петербургската технологическа артилерийска школа и продължават учението си в Технологическия институт. През ноември 1885 г. заминават за България да участват в Сръбско-българската война. През 1886 г. Иван Георгиев се връща и през 1888 г. успешно завършва института, а Стефан Николов не завършва, защото остава да служи в „Червен кръст“ за да оказва помощ на болните и ранените.

В един ръкопис на Д. И. Менделеев, който се пази в музея на негово име в Научноизследователския институт по метрология в Санкт Петербург, е записано, че от 15 студенти, които са представили своите проекти пред комисия, за да получат званието „Технолог“, не се е явил българинът Калчо Иванов, намиращ се в Обуховската болница поради внезапно заболяване. Комисията, като взема предвид неговото усърдие в занятията и достойнствата на представения проект, единодушно предлага да му се даде званието „Технолог“, още повече, че той е роден в България и трябва незабавно сред оздравяването си да се завърне в родината си.

С решение на правителството от 9 януари 1873 г., за някои учебни заведения в Русия, в това число Минния институт и Технологическия институт в Петербург са отпуснати държавни стипендии. Право за получаване на тези стипендии имали родените в България, Сърбия и Черна гора, които преди това са завършили Южнославянския пансион в гр. Николаев. При кандидатстването се полагат проверочни изпити по математика и физика в рамките на програмата на гимназиалния курс. Първоначално годишният размер на една стипендия е 240 рубли плюс 70 рубли за таксата на обучение. През 1883 г. стипендията е увеличена на 280 рубли, а от 1 март 1884 г. – на 360 рубли.

Първи по успех, завършили механичното отделение на института и получили диплома с отличие са:

Атанас Николаев Енчев – 1908 г.;

Евгени Петров Петров – 1911 г.;

Георги Антонов Радков – 1917 г.

По един непълен списък в Технологическия институт през периода 1854–1917 г. са се обучавали следните българи:

Паскал Хаджиев и Николай Тангаров – учили през 1854 и 1855 г.;

Милош Георгиев – завършил през 1866 г.;

Георги Стефанов Смилов – завършил през 1870 г.;

Георги Кирков – завършил през 1872 г.;

Иван Константинов – учил от 1871 до 1875 г.;

Панталей Петров Набодков – завършил химическото отделение през 1874 г.;

Светозар Протич – учил от 1871 до 1875 г.;

Стефан Николов – учил през 1880 г.;

Иван Георгиев Монахов – завършил механичното отделение през 1888 г.;

Йордан Андреев Гергов – завършил механичното отделение през 1890 г.;

Илия Петров Лаушев – завършил механичното отделение през 1890 г.;

Георги Христов Николов – завършил механичното отделение през 1892 г.;

Здравко Миланов Джурич – завършил механичното отделение през 1895 г.;

Владимир Кръстев – завършил механичното отделение през 1897 г.;

Стоян Петров Радков – завършил механичното отделение през 1899 г.;

Константин Табаков – завършил механичното отделение през 1903 г.;

Николай Иванов Гръцки – завършил механичното отделение през 1904 г.

Данните за поместената по-горе информация са записани от завеждащата музея по история на Технологическия институт в Санкт Петербург С. Кудоярова на 27 декември 1981 г.